

מסורת הש"ס

החולץ ליבמתו

פרק רביעי יבמות

מח.

עין משפט
גד מצוה

קבב א מיי פ"ח מהל'
עבדים הלכה יג
טושיע י"ד סימן רסו
סעיף סד:
קבב ב מיי פ"ד מהל'
אסור ובהל' ט
סמג לאוין קח טושיע שם
סימן רסו סעיף ג:
קבב ג מיי שם פ"ג הל'
יג סמג שם טושיע
שם:
קבב ד מיי פ"ח מהל'
מלכים הלכה ה
סמג עין קנז:

תוספות ישנים

(א) והא דלא משני תלמודא
התם דבשאר אברים שרי
לגמרי בתער והא דקאמר
העברת שער אינה אלא
מדר"ס דמשמע דהא מדברי
סופרים מיהא אימא מיירי
בצית השחי וצית הערוה.
בצית השחי המעביר צית
השחי וצית הערוה ה"ו
לוקה ר"ל מכת מרדות
מדרבנן. דמשני תלמודא
התם גבי ר' יוחנן דאמר
המעביר צית השחי וצית
הערוה ה"ו לוקה. ופריך
מהא דהעברת שער אינה
אלא מדר"ס. ומשני מאי
לוקה מכת מרדות מדרבנן.
וה"ל משום דס"ל להעברת
שער מיירי בכל אברים
מדלא מפרש צית השחי
וצית הערוה כמו דמפרש
גבי המעביר צית השחי
וצית הערוה לוקה:

ומותר בה מיד. אלמא לר' שמעון עבד אין צריך לקבל בשעת טבילה שחרור ולרובן דלא היו תקנתא דכתיב צריך לקבל: עבד איש ולא עבד אשה. בתמיה ואשה שקנתה עבדים ולא מלו מי לא הוה כשאר עבדים. אלא ע"כ האי איש אעבוד כוכבים שמכרו קאי ולמעוטי בן איש וה"ק עבד שלקחת מן העובד כוכבים אתה מל בעל כרחו של עבד ואי אתה מל בן עובד כוכבים בעלמא דלאו עבד בעל כרחו ומדכתב רחמנא איש קרא ימירא למעוטי בן איש ש"מ ומלתא אותם בעל כרחו משמע דאי מדעתו היכי ממעט לכן איש ואי לא כתיב איש ה"ל האי עבד לאו למעוטי בן אתה אלא הוא גופא אינטיך לאשמועינן דמילת עבדים מעכבא בפסח. לשון אחר ועיקר עבד איש ה"ק עבד שהוא איש אע"פ שהוא גדול וכן דעת ומלתא אותם בעל כרחו ואי אתה מל בן ה"ל ה"ל איש גר הבא להתגייר אין לו כח למול בנו גדול בעל כרחו דגבי בנים כתיב: המול לו כל זכר ולא כתיב זהו כל איש כמו גבי עבד כתיב איש למעוטי בן: ורצנן. כשם שאין אתה מל בן איש [בע"כ] דהא לא כתיב זהו איש: כך אי אתה מל בן. ומילתא בעלמא היא ולא הקישא אלא ה"ק ליה כי היכי דמודיע לן בזה ה"ל לעבד נמי דאין מוגיירין בן דעת אלא מלכונו: אימור דקא שמענא לרצנן. דפליגי אדרבי שמעון דלא הוה תקנתא: כיפס תואר ולא שייכא במזוה אצל עבד. ששהא אלו כמה ימים וניהג עליו מזוה הנהגות עבד מני שמעת ליה דלרץ לקבל: לענין טבילה טניא. שתייהם שום טבילה שצריכים לטבול כשצאין לכלל ישראל גמור אצל לענין קבלה לא הושוו דעבד אין צריך לקבל בשעת טבילה שחרור: סקון. אכפרינא קאי ואע"ג דלאו ניוול גזירת הכתוב היא: עשה בראש. כלומר נאמר שם תיקון מזוה בראש דכתיב וגללה: לא עשה רגליו. לא קפץ כפרי רגליו: ולא עשה שפמו. לא גלג שער שפמו. אלמא עשה קרי להעברה: כי

(א) גיטין לה. מיר סב: קידושין ע"ב. ט [שמות יב]. א [רש"י]. ד [שמות יב]. ה [ואלי זיל דף כב:]. ו [זיל בשאר אברים ומשני כי קאמר רב כו' מהרש"ל].

תורה אור השלם

1. וכל עבד איש מקנת כסף ומקלתה אתו אז יאכל בו: שמות יב מד 2. והבאתה אל תוך ביתך וגללתה את ראשה ועשית את צפרניה: דברים כא יב 3. ומפשטת בן שארל ירד לקראת המלך ולא עשה רגליו ולא עשה שפמו ואת בגדיו לא כבס למן היום לכת המלך עד היום אשר בא בשלום: שמואל ב יט כה 4. והסירה את שמלת שביה מעליה וישבה בביתך ובכתה את אביה ואת אמה ירד ימים ואחר כך תבוא אליה ובעלתה ויהיה לך אשה: דברים כא יג

גליון הש"ס

גמ' ולא עבד אשה. עין מהרש"ל לקמן ע"פ ע"כ דה"ל כנון שהיה אצ"ו: שם ח"ו דאפילו רבנן מודו. עין קידושין דף סג ע"ב מ"ה אלא מעתה: תוס' ד"ה איא עבד וכו'. ואמאי יחללנו בעל כרחו. עין ע"ז דף מ ע"ב מ"ה עד:

הנהגות הב"ח

(א) תוס' ד"ה המפקיר וכו' ואר"י דהכי פריך. י"ב כוננו במיוון זה למה שמילתו תמוה בקידושין דף טז ב"ה למה ליה ע"ש ועין עוד בפסק השולח דף לא בתוס' ד"ה המפקיר:

מוסף רש"י

ואין צריך גט שחרור. להיות מותר כשראכל (קדושין ע"ב). תגביל. תגביל כלי שמתגביל (דברים כא יב).

אלא עבד איש אתה מל בעל כרחו. פי' בקונטר' בלשון שני דעבד איש אע"ג שהוא גדול וכן דעת ומלתא אותם וגו' בעל כרחו ואי אתה מל בן איש גר הבא להתגייר אין לו כח למול בנו גדול בעל כרחו דגבי בנים כתיב המול לו כל זכר ולא כתיב זהו כל איש כמו גבי עבד ודבר תימה פירש דקרא דהמול לו כל זכר מוקמינן למילת זכריו שמעכבתו מלאכול בפסח וזה לא שייך אלא בבנים שולדו בקדושה אבל מילת בניו שלא נולדו בקדושה אינה מעכבתו מלאכול בפסח ונראה דלא צריך קרא למידרש מנייה ואי אתה מל בן איש בעל כרחו דממילא ידעינן שלא יגייורו בעל כרחו ועוד דמיפת תואר שמעינן דאין מלין גר בעל כרחו דהא יפת תואר אין מטיבלין אותה בעל כרחו מדאינטריך רחמנא להמתיין לה שלשים יום וצקצלה עליה אין צריך להמתיין ולא נקטיה אלא לפירושי מילתיה דרשב"א דקאמר דמתחלה כופין לשם שפמות ולא לשם גירות אי נמי משום דנקט לה בצמיתיה דרצנן כשם שאי אתה מל בן איש נקט נמי דרצנן שמעון בן אלעזר לאשמועינן דרצנן שפיא אתה מל בעל כרחו עבד אתה מל בעל כרחו תימה דרשב"א קאמר לקמן דאין משהיין אותו בל"י מפני הפסק טהרות עבד שאינו רוצה למול ומשמע דזוקק למוכרו וואמאי ימשהו בעל כרחו וכן קשה דרבי יהושע בן לוי אימא ליה כשחולל (גיטין דף נט: וס) גמלאשתי מפלוני עבדי אותו העבד אין לו תקנה אלא בשטר אלמא לית ליה ההיא דשמואל דבסמוך וא"כ דרש עבד איש אתה מל בעל כרחו ולקמן קאמר הלוקח עבד מן העובד כוכבים ולא רצה למול מגלגל עמו עד י"ב חודש וימול אותו בעל כרחו ואומר ר"י דתקנת חכמים היא שלא יכשיל את רבו באסור והיתר כיון דאין מקבל עליו עול מלות ועוד דאין טוב לחייבו במזוה מאחר דאין חפץ לקיימם: המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך לשחררו. תימה לשמואל תקשי ליה למה ליה שטרט בעבד כנעני יפקירו ולימא

ומותר בה מיד אמר רבא מאי טעמא דרבי שמעון בן אלעזר דכתיב יכל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה אלא עבד איש אתה מל בעל כרחו ואי אתה מל בן איש בעל כרחו ורבנן אמר עולא בשם שאי אתה מל בן איש בעל כרחו כך אי אתה מל עבד איש בעל כרחו ואלא הכתיב כל עבד איש ההוא מיבעי ליה לכדשמואל (דאמר שמואל "המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור שנאמר כל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה אלא עבד שיש לו רשות לרבו עליו קרוי עבד ושארין רשות לרבו עליו אין קרוי עבד מתקין לה רב פפא אימור דשמעת להו לרבנן ביפת תואר דלא שייכא במצות אבל עבד דשייך במצות "הכי נמי דאפי' רבנן מודו דתניא אחד גר ואחד לוקח עבד מן העובד כוכבים צריך לקבל הא לוקח מישראל אין צריך לקבל מני אי רבי שמעון בן אלעזר האמר לוקח מן העובד כוכבים נמי אין צריך לקבל אלא לאו רבנן וש"מ ידלוקח מן העובד כוכבים צריך לקבל אבל לוקח מישראל אין צריך לקבל ואלא קשיא אחד גר ואחד עבד משוחרר כי תניא ההיא לענין טבילה תניא תנו רבנן וגללה את ראשה ועשתה את צפרניה רבי אליעזר אומר תקוין רבי עקיבא אומר תגדיל אמר רבי אליעזר נאמרה עשיה בראש ונאמרה עשיה בצפרנים מה להלן העברה אף כאן העברה רבי עקיבא אומר נאמר עשיה בראש ונאמר עשיה בצפרנים מה להלן גיוול אף כאן גיוול וראיה לדברי רבי אליעזר ומהפ"ב בן שאול ירד לקראת המלך לא עשה רגליו ולא עשה שפמו מאי עשיה העברה ת"ר ובכתה את אביה ואת אמה ר'

ליה בצפאי כי תרי זיל דהכי דייק בפ"ק דקידושין (דף טז. וס) גבי עבד עברי למה לי שטרט לימא ליה בצפאי כי תרי זיל ומשני עבד עברי גופו קנוי ואר"י דהכי פריך (ב) למה לי שטרט דלוחו לשון עמלו הכתוב בשטר הרי את בן חורין הרי את לעצמן יאמר לו בעל פה דס"ד דאין צריך אלא מחילה מחוץ שעליו ומסיק דגופו קנוי ואין הלשון הכתוב בשטר מועיל בעל פה אצל הפקר שמסלק רשותו מועיל אפי' בעל פה לשמואל וא"ת אמאי לא חשיב הפקר גבי קנינים של עבד בפ"ק דקדושין (ט"ז. ע) וי"ל דלא חשיב אלא קנינים שמקנה הרב לעבד עמלו והפקר אינו אלא סילוק בעלמא שהרב מסלק עמלו מן העבד ועוד יש לומר דמילתא דאיתא בכל מילי לא קמיני דקאמר התם לענין חליפין ותנא דידן מילתא דאיתא דמטלטלין לא קתני: לא עשה רגליו. פי' בקונטרס כפריני רגליו ולר"י נראה דהיינו שער צית הערוה דהכי משמע פרק מזוה חליצה (לקמן ק) גבי מן הארכוזה ולמעלה חליצתה פסולה למימרא דלא מיקרי רגל מן הארכוזה אצל ולמעלה תא שמוע ולא עשה את רגליו ומשני לישא מעליה מכאן אין רחיה דשרי לגלג שער של צית הערוה דשמואל מדרבנן אסור אצל בריש פרק ב' מזירים (מיר נח) קאמר רב כהדיא מיקל אדם כל גופו בתער אפילו שער צית השחי וצית הערוה דמשמע התם דפריך עלה והתניא המעביר שער צית השחי וצית הערוה הרי זה לוקה ומשני כי קאמר רב במספרים והא בתער קאמר כעין תער וא"ת דבתר הכי קאמר צעי מנייה רב מרבי חייה מהו לגלג א"ל אסור והא קא גדיל א"ל גבול יש לו משמע דבמספרים צעא מנייה אי שרי דאי בתער מאי פריך והא קא גדיל והלא יוכל לגלג במספרים ומהא רב לא קבלה מרבי חייה ור"ת מפרש דבתער צעא מנייה והא דפריך והא קא גדיל ה"פ והלא אין זה תיקון ואין דומה כלל לתיקוני אשה שאין זה משום ייפוי אלא משום זכר שגדל יותר מדאי ואפילו בתער אית לן למישרי ולפי זה צריך לומר שלא היה יודע ברייתא דלעיל שאוסרת וזה"ל גרים הכי אמר רב מיקל אדם כל גופו בתער והתניא המעביר כו' כי קאמר רב בשאר אברים מי שרי והתניא העברת שער אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים ומשמע ליה דאייירי ההיא ברייתא א"ל (בשאר אברים אע"ג דבצית השחי וצית הערוה נמי איירי דכמוכא בתר הכי דכי קאמר רב במספרים כי תניא ההיא בתער ולפי זה בשאר אברים לא שרי אלא במספרים וצית השחי וצית הערוה אפי' במספרים אסור ומדרבנן דלא תקשי הך דהכא מיהו דה"ל של אספמיא כתוב אלא הא בתער והא במספרים והדר ציה משינויא קמא דשני כי קאמר רב בשאר אברים א) ולגירסא זו שאר אברים ודאי אסור לגלג בתער אצל במספרים שרי אף צית השחי וצית הערוה ובערוך בערך גיווסטרא גורם כגירסת ספרים שלנו ובתשובת הגאונים שרי לגלג צית השחי וצית הערוה כי מגלג כל גופו מראשו ועד רגליו ולא משמע דאייירי במזוה דפשיטא הוא אלא במגלה לרפואה כיון דמגלה כל גופו אין זה ייפוי אלא גיוול ותדע דלא משתמיט בשום דוכתא גבי מזוה עשה דמזוה דוחה לאו דלא ילכש גבר אלא לאו דהקפת הראש וזקן גרידא: